

Капелюшина Тетяна

аспірантка

Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ У ТЕХНОЛОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ УЧНІВ США

У статті розкриті особливості використання методу проектів у процесі технологічної підготовки учнів у середніх навчальних закладах США, наведені приклади проектних завдань. Підкреслюється цінність досвіду впровадження проектної технології у навчальний процес США для забезпечення цілісного розвитку дитини, підвищення якості знань, зокрема при вивченні освітньої галузі Технологія. Автор висловлює думку про те, що метод проектів можна вважати провідним методом технологічної підготовки учнів американської школи на всіх етапах навчання та науковою базою для розвитку нових методів і прийомів.

Ключові слова: *технологія, технологічна підготовка, проект, метод проектів, проектно-технологічний підхід.*

В статье раскрыты особенности использования метода проектов в процессе технологической подготовки учащихся средних учебных заведений США, приведены примеры проектных заданий. Подчеркивается ценность опыта внедрения проектной технологии в учебный процесс США для обеспечения целостного развития ребёнка, повышения качества знаний, в частности при изучении образовательной области Технология. Автор высказывает мнение о том, что метод проектов можно считать ведущим методом технологической подготовки учащихся американской школы на всех этапах обучения и научной базой для развития новых методов и приёмов.

Ключевые слова: *технология, технологическая подготовка, проект, метод проектов, проектно-технологический подход.*

The article presents the use of Project Method in the process of students'

technological training at secondary schools in the United States of America and gives examples of project (design) tasks. It emphasizes the experience value of the use of project technology in the learning process for the holistic children's development, improving the quality of knowledge in particular in the process of studying Technology. The author is convinced that the project method can be considered as the leading method in the process of technological training at all stages at American secondary schools and can also be the scientific basis for the development of new methods and techniques.

Key words: *technology, technological training, project method, project, design and technology approach.*

Зважаючи на невідповідність змісту та форм освіти сучасному етапу розвитку суспільства, сучасні дослідники та педагоги ведуть пошук нової моделі школи сьогодення, ефективних методів навчання, направлених на подолання одноманітного, монотонного навчання, таких, які б дозволили підвищити активність учня щодо самостійної діяльності на основі власної ініціативи при використанні теоретичних знань і практичних умінь. Діяльність учня повинна бути спрямована на його самореалізацію, розширення власних інтересів та самовдосконалення. У зв'язку з цим виникла продиктована часом необхідність вивчати та впроваджувати стратегічні напрямки реформування освіти, але за умови збереження власних педагогічних здобутків.

Допомагає у вирішенні цих завдань метод проектів, який індивідуалізує організацію навчального процесу, забезпечує самостійну і творчу діяльність учнів, створює умови для творчої самореалізації учнів, сприяє розвитку інтелектуальних здібностей, підвищує мотивацію до навчання [7, 210] а також сприяє мобільності, підготовці молоді до навчання протягом усього життя, забезпечує учнів знаннями, вміннями та прикладними навичками, необхідними у дорослому житті, передбачає використання оточуючого дитину середовища, як лабораторії, в якій відбувається процес пізнання, сприяє продуктивному засвоєнню дітьми інформації, оскільки у навчальному процесі враховується специфіка їхнього розвитку, зменшує розрив між теорією і практикою, школою і життям – «Все із життя і для життя» тощо.

Як засвідчує світова практика, вивчення та критичне осмислення досвіду інших країн, зокрема США, врахування їхніх помилок і недоліків сприяє власному вдосконаленню. Але варто зауважити, що не завжди повне перенесення педагогічних надбань інших країн забезпечує досягнення очікуваних результатів.

У кінці ХХ – на початку ХІ століття з'явилися публікації та посібники

відомих українських та російських науковців, присвячені питанню історії методу проектів та його впровадження у освітню систему (Т. Башинська, Г. Ващенко, В. Вдовиченко, Б. Вульфсон, С. Горлицька, М. Епштейн, Ю. Загумьонов, Г. Ісаєва, М. Кнол, В. Коваленко, Г. Корнетов, З. Малькова, Н. Пацевко, В. Піліповський, Є. Полат, З Равкіна, О. Рогачова, А. Сбруєва, М. Сердюк, В. Стернберг, Г. Терещук, О. Шевельова, М. Шутова та інші). Детально розглядаються основи використання методу проектів на уроках трудового навчання такими науковцями, як: О. Коберник, В. Мадзігон, Н. Матяш, М. Павлова, О. Паламарчук, В. Сидоренко, В. Симоненко, Ж. Тощенко, Г. Шварц, Л. Шелкович, С. Ящук та ін.

Мета статті полягає у розкритті особливостей використання методу проектів у технологічній підготовці учнів США.

Хоча виправданим є пошук Україною власних шляхів розвитку освіти, але цінність досвіду впровадження проектної технології у навчальний процес США для забезпечення цілісного розвитку дитини, підготовки її до дорослого життя є корисним для підвищення якості знань у навчальному процесі, зокрема при вивченні освітньої галузі Технологія. Завдячуючи історичним та ментальним особливостям, науковий пошук у США характеризується інтенсивністю, динамічністю та актуальністю, що, на нашу думку, є цінним для вивчення тими учителями та науковцями, яких турбує проблема докорінної модернізації шкільної освіти, пошуки нових, нетрадиційних моделей навчання та вивчення існуючого досвіду зарубіжних країн.

Хотілося б зазначити, що державний стандарт освітньої галузі «Технологія» розглядає проектно–технологічний підхід, як основу побудови оновленого змісту трудового навчання, оскільки він інтегрує усі види сучасної діяльності людини: від появи творчого задуму до реалізації готового продукту. До того ж, проектно-технологічний підхід дає можливість реалізувати варіативність у змісті трудової підготовки учнів [3].

Допомогу у вирішенні проблеми використання методу проектів при вивченні Технології може частково забезпечити досвід США, так як у цій країні розроблена і апробована сторічним досвідом використання методична система, в основі якої лежить метод проектів. Історично склалось, що США, яка є суперечливою контрастною державою, має власний соціальний контекст, освітні традиції та досвід їхнього впровадження, стала країною експериментів, перевірки педагогічних теорій, які були важливими для розвитку педагогіки у світі. Еволюційний процес розвитку американської педагогіки нараховує близько двохсот років і включає у себе конструктивні ідеї на основі гуманістичних та культурних цінностей.

Досвід американської школи відображає спроби активізувати роль учня у навчальному процесі, адже сьогодні завданням освіти є розвиток активної творчої особистості. Традиційна методика не може розв'язати цю задачу тому, що акцентує увагу на репродуктивній функції учня. Саме цим і можна пояснити інтерес до інтерактивної методики та методів, зокрема, методу проєктів, при використанні яких активізується роль учня як суб'єкта діяльності.

Учений В. Вернадський бачив у США таку систему освіти, яка акцентує увагу на особистості, розвитку інтелектуальних і художніх здібностей та нахилів дітей [2] і з цим треба погодитись.

Розвиток педагогічної освіти США характеризується безперервними динамічними реформами у ХХ столітті. В останні десятиліття Америка велику увагу стала приділяти якості освіти. Свідченням цього є проведення у 80–90 роках минулого століття значної кількості освітніх реформ та програм у США, які мали на меті підвищення якості освіти. Наприклад, «Основна ціль американської освіти» (1981), «Нація у небезпеці» (1983), «Америка 2000 – освітня стратегія» (1991), «Цілі 2000 – закон про освіту у США» (1994), «Національні цілі освіти» (1990) тощо [18; 20–23].

У процесі проведення освітніх реформ американської середньої школи значного оновлення зазнали педагогічні технології та безпосередньо навчальний зміст освіти, який передбачає врахування інноваційної політики в галузі технології, доступність інформаційного матеріалу, забезпечення учнів необхідними знаннями [8].

Аналізуючи наукову літературу робимо висновок, що впровадження педагогічної технології «метод проєктів» у навчальний процес цікавить педагогів та науковців уже більше ста років і особливо зараз, коли відбувається переосмислення його положень в умовах особистісно-орієнтованого підходу у навчальному процесі, який передбачає створення реальних умов для реалізації індивідуальних можливостей кожного учня.

Разом із тим, історіографічний огляд свідчить, що вітчизняні та зарубіжні дослідники по-різному розуміють метод проєктів та вкладають у його зміст різне змістове наповнення. Так, одні науковці розглядають його, як «комплексний процес, який формує у школярів загально навчальні вміння, основи технологічної грамоти, культуру праці і спрямований на оволодіння ними способами перетворення матеріалів, енергії, інформації, технологіями їх обробки» [13, 9], або як «педагогічну технологію, яка відображає реалізацію особистісно-орієнтованого підходу в освіті і сприяє формуванню уміння

адаптуватися до швидкозмінних умов життя людини постіндустріального суспільства» [16, 120] тощо. Сутність методу проектів полягає у стимулюванні інтересу учнів до певних проблем, які допускають оволодінням певною сумою знань і через практичну діяльність, що передбачає рішення однієї або цілого ряду проблем, показати практичне застосування отриманих знань [14, 56].

Таким чином, узявши за основу розглянуті нами визначення, пропонуємо загальне розуміння цього методу. Метод проектів – це педагогічна технологія, яка поєднує академічні знання із прагматичними, включає використання проблемних, дослідницьких, пошукових методів навчання, які готують учнів до самостійного життя, отримання знань у процесі виконання завдань-проектів та передбачає інтеграцію знань учнів із різних галузей наук, які сприяють формуванню цілісної уяви дітей про світ.

Не зупиняючись на історії становлення методу проектів, хотілося б зауважити, що його методологічною основою стали педагогічні ідеї та філософія американського педагога, психолога, соціолога, представника філософії прагматизму Джона Дьюї (1859–1952) (John Dewey), педагогічні концепції якого традиційно вважаються теоретичним підґрунтям методу проектів.

Головною ознакою розуміння методу проектів Джоном Дьюї є те, що розв'язання дітьми поставлених перед ними задач має бути безпосередньо пов'язане із практичним життям та з інтересами самої дитини. На думку вченого, саме цей метод інтегрує різні предметні області та допомагає подолати розрив між теорією і практикою. Також Д. Дьюї підкреслював, що проект стає методом комплексного вивчення тієї чи іншої теми, навколо якої мобілізується і концентрується увага учнів і не може базуватись тільки на основі їхньої власної ініціативи, а повинен бути спільною ініціативою учителя і учня. Учений був переконаний, що учитель відіграє ведучу роль у направленні діяльності учня [19, 56] та стає помічником і консультантом дитини.

Послідовники Джона Дьюї, американські педагоги В. Кілпатрик, Е. Коллінгс, Е. Паркхерст розробили та обґрунтували дидактичні основи організації навчання за методом проектів та його впровадження у освітній процес.

Починаючи із 20-х років ХХ століття американські педагоги всіх рівнів навчання звертають свою увагу на впровадження методу проектів у освітню систему. Зокрема, на конференції у Бруквуді (1924), учителі, які працювали у галузі робітничої освіти, закликали прогресивне учительство Америки

звернути серйозну увагу на можливість використання методу проектів у робітничій школі [5, 217].

Незважаючи на це, неправильне трактування поглядів Д. Дьюї призвело до того, що у цей же період деякі учителі розглядали «проект», як метод, при якому учні мають повну свободу вибору. Іншою помилкою стало використання методу, як єдиного, що призвело до порушення системності у навчанні, зниження рівня успішності, недооцінювання ролі вчителя, вибір учнями занадто складних або залегких проектів або ж втрата проблемності проекту тощо.

У 40-ві роки ХХ століття метод проектів стимулює розвиток кооперативного методу навчання «collaborative or cooperative learning», в основу якого покладена соціально–психологічна теорія Курта Левіна, когнітивна Ж. Піарже та Л. Виготського, а також біхевіористська Б. Скінера, Р. Славіна. Метод проектів, який завжди орієнтований на індивідуальну, парну чи групову діяльність почав вдало поєднуватись із вищезгаданим методом.

Усупереч критиці «прогресивізму» та ідей Д. Дьюї у 60-ті роки, уже в останні десятиліття ХХ та на початку ХХІ століття при розробці нових теорій і моделей, які спираються на когнітивізм, спостерігається активне використання методу проектів для досягнення освітніх цілей [10].

Варто зазначити, що в цей час мали місце два типи проектів: перший – у роботі сільських експериментальних шкіл, де проекти базувались на реальному житті дітей і з їхньою допомогою діти отримували знання із основних предметів та другий – проекти, що проводились переважно у сільських школах і базувались на навчальному предметі та враховували інтереси учнів. Також проекти поділялись на колективні (виконувались групою учнів) та індивідуальні (виконувались окремим учнем) [17, 258].

Звичайно, існували суперечки навколо техніки та методики навчання за методом проектів у американській школі та суперечки на рівні впровадження інших альтернативних методів у навчальний процес, таких, як Вінетка-план, Дальтон-план, «школа навичок з правильною організацією керівництва» за Торндайком тощо. Але, беручи за основу об'єктивне порівняння навчання за різними методами, дослідники притримуються думки, що у США у 30-х роках американська педагогічна наука підтримували ідеї У. Кілпатріка та Е. Коллінгса [11, 194].

Використання методу проектів було предметом реформування педагогіки в різних країнах світу (Бельгія, Бразилія, Велика Британія, Італія, Нідерланди, Німеччина, Росія, США, Фінляндія, Японія тощо) і набуло

великої популярності завдячуючи поєднанню теоретичних знань із прагматичними та індивідуалізації процесу навчання.

Основною ідеєю впровадження методу проектів було намагання авторів та їх послідовників в інших країнах перетворити школу навчання у школу життя, де учні набувають знання у процесі праці при вирішенні практичних задач.

Метод проектів упроваджувався у навчальний процес США впродовж усього ХХ століття та активно застосовується і в наш час. Відомий український дослідник В. Мадзігон, вивчаючи особливості трудової підготовки учнів у розвинутих країнах зарубіжжя, зокрема США, у своїй монографії звертає увагу на те, що основними методами трудового навчання у молодшій середній школі є метод проектів, метод ділової гри та рішення проблемних ситуацій [9].

Базуючись на основних принципах методу проектів у США сформувались різні моделі навчання, у яких чітко прослідковується навчання за цим методом або широке використання окремих його ідей. Це модель «Індивідуального навчання» (60-ті роки, Пітсбургський університет); методика дослідницького типу американського біолога і педагога Дж. Шваба «Запрошення до дослідження» (середина 60-х років). У 60–70-х роках створено нову модель навчання «Школа майбутнього» (Оклефський коледж у Пітсбурзі, коледж Ітон Ереа тощо), проект спільного або кооперативного навчання (80–90 роки, університети штатів Балтимор, Міннесота, Каліфорнія); альтернативні школи (1968 року створення, штат Міннесота) тощо [12].

Автор книги «Джонни ідєт в школу» Г. Дмитрієв, описуючи систему освіти в США наприкінці ХХ століття також констатує думку про те, що поряд із різними методами навчання (Team Teaching – навчання бригадою учителів, Cooperative Learning – кооперативне навчання тощо) активно використовується метод проектів у навчальному процесі, що позитивно впливає на успішність учнів [4, 64–65].

Наприклад, у штаті Мериленд (Sherwood High School) усі учні беруть участь у проектах на уроках гончарного ремесла. Діти не просто вчать ліпити посуд, вази, фігурки, часто вони виконують замовлення громадських організацій району [1, 7]. Цей метод використовується у різних формах, а саме: автентичній, інтерпретованій та в якості авторських моделей.

При виконанні проектів учням пропонуються завдання різнопланового характеру: сконструювати; спроектувати; перепроєктувати; знайти альтернативні рішення; визначити ефективність; пояснити бажаний /небажаний, очікуваний /неочікуваний результат; перевірити рішення щодо

критеріїв проекту; створити і втілити в життя заданий технологічний пристрій; перетворити інформацію у більш значущу; правильно розрахувати необхідний час та фінансові ресурси у технологічному проекті тощо [24], адже цей метод є конструктивним методом (наприклад, дизайн будинку, виготовлення годиннички для птахів, годинника тощо).

Наведемо приклад проектного завдання для учнів середньої ланки навчання, використаний у штаті Нью Йорк. Учні самі обрали цікавий для них проект: виготовлення годинника із кварцевим механізмом, але для продажу однокласникам (годинники такого типу виготовлялися у технологічній лабораторії). Детально описані види діяльності учнів та коментарі вчителя, наведені фотографія готового виробу, схеми, креслення, діаграми узагальнених даних, рекламна об'ява, пропонована анкета, кошторис використаних матеріалів. Використані види діяльності учнів та коментарі учителя:

- обирають матеріали для використання, базуючись на аналізі і розумінні їх властивостей, ціни, впливу на оточуюче середовище (учні вибирають різноманітну деревину, визначають її ціну, вивчають, яка комбінація деревини буде найкращою);

- використовують різноманітні ручні інструменти і прилади, щоб придати матеріалам нової форми за допомогою процесу обробки і комбінування процесів, які призводять до внутрішніх змін (інструменти для малювання, пристрої для пиляння і свердління, паяльні інструменти, інструменти для нарізання та шліфування);

- комбінують промислові процеси з іншими технологічними процесами, щоб створити предмет, знайти ринок збуту та забезпечити реалізацію (учні визначили послідовність операцій і розробили схему послідовної збірки деталей годинника, використовуючи комп'ютерну обробку інформації та технічні малюнки);

- перетворюють інформацію у більш значущу (інформація узагальнювалась за допомогою створення діаграм, таблиць, технічних малюнків, реклами);

- розраховують час і фінансові ресурси у технологічному проекті (учні створили кошторис використаних матеріалів і вели щоденний журнал виконаних робіт);

- кожна ділянка роботи була покерована учителем (учні організували всередині проекту роботу таких команд, як: збут, виробництво, адміністрування, фінанси та слідкували за успішністю кожної команди, передбачаючи критичну оцінку споживачів);

- встановлюють потреби і можливості для технологічних рішень, досліджують типові ситуації і соціальні інтереси (дослідивши процес збуту, учні встановили, що годинники будуть добре продаватись однокласникам і будуть користуватись попитом);

- учні вдосконалюють плани, які включають малюнки з деталями та розмірами конструкції і створюють остаточну модель, проявляючи свій достатній ступінь майстерності (готові вироби були функціональними,

привабливими, якісними) [24, 100–101].

По закінченні проекту учні пишуть груповий /індивідуальний звіт про виконану роботу та особисті враження: що було найцікавішим, що викликало труднощі при виконанні, яку інформацію було знайдено, які висновки зроблені тощо.

Ще одне цікаве нетрадиційне, на нашу думку, проектне завдання для початкової школи. Перед дітьми поставлене завдання визначити, чи можна зменшити кількість твердих відходів, зменшуючи упаковки. Спочатку учні визначають кількість відходів-упаковок, які накопичуються у їхніх домівках за заданий проміжок часу. Потім вони графічно представляють свої дані і об'єднують їх із даними інших учнів, щоб отримати результат класу. Такі види діяльності передбачають висновки, власні міркування дітей та втілення у життя корисних стратегій зменшення твердих відходів у межах власної школи [24, 38–39].

Як бачимо із наведених прикладів, виконання проектних завдань має свої особливості, а саме: метод проектів учить дітей раціонально мислити; знаходити вихід із нестандартних ситуацій; розраховувати на власні знання та сили; допомагати та контролювати один одного; поєднувати знання із різних дисциплін; використовувати різні методи і прийоми навчання; виконувати групові завдання, які є структурованими; працювати у спільному творчому пошуку з учителем; самостійно здобувати необхідну інформацію та отримувати практичні вміння, необхідні у житті; розвивати творче мислення, ініціативність, уміння знаходити альтернативні рішення при вирішенні проблем, робити правильні висновки тощо. Крім того, використання методу проектів безпосередньо впливає на підвищення самооцінки учня та сприяє підвищенню мотивації до навчання.

Беручи до уваги особливості використання методу проектів, можна пояснити виправданий інтерес дослідників та вчителів-практиків США до досвіду використання та впровадження методу проектів, який базуються на ідеях Д. Дьюї. Існуюча тенденція критичного перегляду, пристосування до нових умов сьогодення цього методу, опори на основні принципи методу допомагає при реорганізації навчально-виховного процесу в цілому та на уроках технологічного циклу зокрема.

До речі, виконання проектів активно впроваджується у США і у позаурочний час. Наприклад, програма додаткової освіти американських школярів «4–Н» (Head – «голова», Heart – «серце», Hands – «руки», Health – «здоров'я») передбачає такі види діяльності, які охоплюють усі сфери життя дітей, а основним видом діяльності є проекти – самостійні практичні завдання, які носять творчий характер. Усі необхідні для життя вміння та знання діти отримують у процесі самостійної практичної роботи, причому розумова і фізична праця вдало поєднуються [15].

Зрозуміло, що з часом метод проектів, в основу якого покладено ідею вільного виховання, був модифікований. Зараз цей метод став інтегрованим

компонентом у розробленій структурі освіти. Але основні принципи залишаються незмінними: набуття практичного досвіду з життєвих ситуацій (навчальним класом стає оточуюче середовище), розвиток критичного та творчого мислення, уміння аналізувати, систематизувати, узагальнювати та головне використовувати набуті знання на практиці, створення необхідних умов для самовираження та саморозвитку дитини, формування дослідницьких умінь, розширення кругозору учнів, розвиток пізнавальної і розумової діяльності учнів, встановлення необхідних міцних міжпредметних та творчих зв'язків учнів між собою, з учителем та з навчальним матеріалом.

Інтерес вітчизняних та зарубіжних педагогів до методу проектів зумовлений його спрямованістю на безпосереднє залучення учнів до проблем навколишнього життя, можливістю створення та впровадження у навчальний процес варіативних та авторських програм (наприклад, «Експериментальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів: Трудове навчання 5–9 класи» за редакцією В. Мадзігона [6], нова програма з трудового навчання для 12-річної школи, що базується на проектно–технологічному підході) тощо. Завдяки поширенню світового педагогічного досвіду метод проектів має змогу відроджуватися, удосконалюватися, враховуючи зміни сьогодення та вдосконалюється відповідно до вимог сучасного суспільства, що позитивно впливає на розвиток освітньої галузі «Технологія» та зміст уроків трудового навчання у школі. Досвід використання методу проектів у США є позитивним, оскільки він узгоджується із концепціями освітньої галузі «Технологія» і використовується для реалізації чинної програми з трудового навчання.

Вивчення особливостей використання методу проектів у технологічній підготовці США викликає інтерес, спонукає до подальшого розгляду та критичного аналізу, а також обґрунтованого запозичення елементів проектних завдань, які є цікавими, продуктивними та результативними.

Хоча, на нашу думку, метод проектів не можна розглядати як єдиний метод, який вирішує усі існуючі проблеми школи, його справедливо можна вважати провідним методом технологічної підготовки учнів американської школи на всіх етапах навчання та науковою базою для розвитку нових методів і прийомів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андріяш С., Никитюк Т. США : [Система освіти] //Управління освітою. – 2002. – № 21 (Інформаційний світ. – № 6. – С. 1–8.
2. Вернадський В. Начало и вечность жизни. – М. : Советская Россия, 1989. – 703 с.
3. Державний стандарт базової і повної середньої освіти. Затверджений постановою Кабінету міністрів України від 14 січня 2004 р. // Інформаційний збірник Міністерства і науки України, 2004. – № 1–2.
4. Дмитриев Г.Д. Джонни идёт в школу. – М. : Новая школа, 2001. –

- С. 64–65.
5. Дунаевский Л. Нове методические искания в американской школе. //Ком. просвещение, 1926. – № 1 – С. 217–221.
 6. Експериментальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів: Трудове навчання 5–9 класи / Мадзигон В., Левченко Г., Денисенко Л., Кондратюк Г., Моцак В., Осипов О., Савченко Л. та ін. – К. : Педагогічна думка, 2000. – 239 с.
 7. Ісаєва Г. Метод проектів – ефективна технологія навчання учнів сучасної школи // Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати. Практико зорієнтований збірник. – К. : Департамент, 2003. – С. 207–211.
 8. Локшина О. Стратегія Ради Європи в галузі шкільної освіти // Шлях освіти. – 2002. – № 3. – С. 19–22.
 9. Мадзигон В. Продуктивная педагогика. Политехнические основы соединения обучения с производительным трудом: Монография. – К. : «Вересень», 2004. – 55 с.
 10. Малькова З. США: поиски решения стратегической задачи школы. // Педагогіка. – 2000. – № 1. – С. 82–92.
 11. Манжос Б. Останні досягнення методи проектів у Америці // Шлях освіти. – 1929. – № 5, 6 – С. 194–199.
 12. Мельниченко Б. Метод проектів за рубежом: минуле і сучасне. // Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати. Практико зорієнтований збірник. – К. : Департамент, 2003. – С. 133–136.
 13. Методика трудового навчання: проектно-технологічний підхід: Навчальний посібник / Бербец В.В.; Дубова Н.В.; Коберник О.М.; Кравченко Т.В. та ін. / За заг. ред. О.М. Коберника, В.К. Сидоренка. – Умань : КопіЦентр, 2007. – С. 9.
 14. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учеб. пособ. для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. Кадров / Е.С. Полат, М.Ю. Сухарина, М.В. Можеева, А.Е. Петров; Под ред. Е.С. Полат. – М. : Издательский центр «Академия», 1999. – 224 с.
 15. Пичугина Г. Программа дополнительного образования американських школьників «4–Н» // Педагогіка. – 1999. – № 5. – С. 110–116.
 16. Сисоева С. Особистісно зорієнтовані педагогічні технології: метод проектів // Метод проектів : традиції, перспективи, життєві результати. Практико зорієнтований збірник. – К. : Департамент, 2003. – С. 119–124.
 17. Шевельова О. Метод проектів: історія розвитку та сучасність. //Зб. наук.праць «Інноваційні технології в професійній підготовці вчителя трудового навчання: проблеми теорії і практики». – Випуск 1. – Полтава, 2006. – С. 257–260.
 18. America 2000. An Education Strategy. – Washington DC., 1991. – 18 p.
 19. Dewey J. Experience in Education. The latter works of J. Dewey. Carbondale: Southern Illinois University Press, 1938. Vol.13. – 64 p.
 20. The General Purpose of American Education. – Washington DC., 1981.
 21. Goals 2000 – Educate America Law. – Washington DC., 1994.
 22. A Nation at Risk. – Washington DC: US Department of Education, 1983.

23. National Goals for Education, US Department of Education. – Washington DC.: U.S. Department of Education, 1990. – 87 p.
24. Learning Standards for Mathematics, Science, and Technology. – The University of the State of New York. The State Education Department. Revised Edition, March 1996. – 106 p.